

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Сейко Наталії Андріївни на дисертаційне дослідження
Школяр Лілії Володимирівни «Соціально-педагогічна
робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції»,
представлене на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Л.В.Школяр має незаперечну актуальність, оскільки викликане необхідністю залучення світового досвіду соціально-педагогічної діяльності в українську систему освіти. Серед різних сегментів цього досвіду саме французький є чи не найменш вивченим щодо інших країн Європейського союзу, що підсилює необхідність ознайомлення з ним як науковців, так і практиків соціальної сфери. Виконання цих завдань повною мірою представлено у дисертації Л.В.Школяр.

Актуальність проблеми дослідження Л.В.Школяр зумовлена нагальною суспільною необхідністю вивчення світових надбань соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями, аналізу європейського досвіду з організації такої роботи та відсутністю таких досліджень у вітчизняному науковому просторі.

Наголосимо, що представлені в роботі Л.В.Школяр факти й висновки можуть позитивно впливати на процес розбудови громадянського суспільства в сучасній Україні, опосередковано забезпечуючи її сталий розвиток і конкурентоспроможність у світі, визначені у ст. 3 Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (2012). Крім того, матеріали дисертації можуть бути корисними для забезпечення процесу соціалізації особистості дітей шкільного віку як базової характеристики сучасної освіти.

Викладені аргументи засвідчують, на нашу думку, актуальність і суспільну затребуваність дисертаційного дослідження Л.В.Школяр, предметом якого обрано концептуальні й організаційні засади та змістово-технологічне забезпечення соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.

Наукова новизна одержаних результатів

У дисертації представлено всі необхідні рівні наукової новизни отриманих у процесі дослідження результатів. До найбільш істотних наукових результатів, що вперше представлені в дисертації Л.В.Школяр, варто віднести: глибокий аналіз концепції соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, здійснений з урахуванням

історичних традицій, нормативних засад та змістового наповнення; системний аналіз та введення в науковий обіг іншомовних, насамперед, франкомовних джерел, введених у вітчизняний науковий обіг (162 позиції); сформульовані авторкою висновки та рекомендації щодо можливості використання кращого досвіду Франції у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні.

Авторкою запропоновано власний авторський підхід до обґрунтування змісту, форм, специфіки соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими організаціями у Франції; визначено та узагальнено концептуальні й організаційні засади дитячих громадських об'єднань у Франції; уточнено принципи, етапи та сектори соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у цій країні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінка змісту та завершеності дисертації

Ознайомлення з текстом дисертації Л.В.Школяр засвідчує використання дисертанткою міждисциплінарного підходу до вивчення проблеми соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції. Позитивне враження складає коректна і дещо нетрадиційна структура дисертаційної роботи, побудованої за проблемним підходом.

Аналіз змісту дисертації та її завершеності свідчить про те, що робота Л.В.Школяр «Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції» має чітку логічну структуру, зумовлену метою й завданнями дослідження, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 269 сторінок, з яких 194 сторінки основного тексту, що відповідає сучасним технічним вимогам до кандидатських дисертацій у галузі суспільних і гуманітарних наук.

У дисертації використано достатній масив наукових джерел, що підкреслює міждисциплінарний характер роботи. Структура дисертації цілком логічна; не викликає застережень науковий апарат дослідження, який цілком відповідає спеціальності, за якою виконано дисертаційне дослідження. Робота написана грамотним виваженим науковим стилем. Автор виявляє ґрунтовну обізнаність не лише в галузі педагогіки, але й філософії освіти, порівняльної педагогіки, соціології, статистики.

Коректно обґрунтовані основні суперечності, які вимагають розв'язання у процесі дослідження. Використана в дослідженні джерельна база вражає своєю глибиною й розмаїттям: дослідниця скористалася численними нормативними документами щодо створення і функціонування дитячих громадських об'єднань у Франції, місцевими навчально-виховними проектами, здійснила ґрунтовний огляд французьких періодичних видань (14

найменувань), використала інформаційні та методичні матеріали для дітей – членів громадських об'єднань, а також інтернет-видання та сайти різноманітних організацій, фондів, установ, що мають відношення до проблеми дослідження.

Не викликає застережень представлена у п.1.2. періодизація розвитку соціально-педагогічної роботи у Франції. Коректно й обґрунтовано визначено основні напрями соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями, виокремлені у п.2.1. Як засвідчив текст роботи, дослідниця глибоко входить у нормативний, діяльнісний та соціалізаційний контекст проблеми діяльності дитячих громадських об'єднань у Франції.

На особливу увагу, на мою думку, заслуговує намагання автора простежити проблему соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції у динаміці її розвитку протягом досить тривалого історичного періоду, а також прагнення не лише звернути увагу на переваги означеного виду діяльності, але й на проблеми та ризики, які виникають при цьому у соціальних працівників Франції. Важливим вважаю висновок дослідниці стосовно концептуальних засад соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, до яких Л.В.Школяр віднесла базові цінності французького соціуму, ідеї розвитку молодіжної політики та принципи соціально-педагогічної діяльності у цій країні.

Значущим вважаю висновок дослідниці стосовно відмінностей французької (домінує соціальна складова) й української (домінує педагогічна складова) моделей соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями. На особливу увагу заслуговують рекомендації, сформульовані автором для різних суб'єктів соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями – на рівні фахівців соціально-педагогічної діяльності, громади, навчальних закладів тощо.

Дослідження має незаперечну наукову новизну, виходячи з недостатнього рівня дослідженості проблеми у вітчизняних наукових джерелах. Достатньою є апробація дисертаційної роботи.

Таким чином, до **основних наукових здобутків**, отриманих особисто Л.В.Школяр у процесі дослідження, можна віднести:

1. Ґрунтовну глибоку концепцію соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції, обґрунтовану з урахуванням історичних традицій, нормативних засад та змістового наповнення.
2. Системний аналіз та введення в науковий обіг іншомовних, насамперед, франкомовних джерел, введених у вітчизняний науковий обіг (162 позиції).

3. Ретроспективу проблеми соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.
4. Інноваційну позицію автора щодо обґрунтування не лише переваг, але й проблем та ризиків, що виникають у процесі соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.
5. Сформульовані авторкою висновки та рекомендації щодо можливості використання кращого досвіду Франції у соціально-педагогічній роботі з дитячими громадськими об'єднаннями в Україні.

Аналіз змісту дисертації та публікацій, у яких опубліковано основні результати дослідження Л.В.Школяр, засвідчує достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Таким чином, оцінка змісту дисертації Л.В.Школяр «Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції» дозволяє говорити про те, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Отримані автором результати мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики. Опрацьовані матеріали можуть бути використані у вищих навчальних закладах для розробки й викладання навчальних курсів з порівняльної педагогіки, соціальної педагогіки, історії педагогіки та історії соціальної педагогіки, у процесі підготовки методичних рекомендацій для організації виховної й позашкільної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями, при підготовці наукових праць з порівняльної та соціальної педагогіки. Результати дослідження можуть стати в нагоді викладачам у системі післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

У джерельній базі дисертації й авторефераті представлено 16 одноосібних публікацій автора, аналіз проблематики яких свідчить про відображення основних результатів кожного з розділів дисертаційного дослідження. Кількість публікацій, їх обсяг, якість і проблематика відповідають вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Висновки й результати дослідження доповідалися на 7 міжнародних та 4 всеукраїнських конференціях, симпозіумах, форумах, круглих столах і семінарах-практикумах, що проходили в Празі, Пшемислі, Ніжині, Шеффільді, Києві. Спрямованість науково-практичних конференцій, де здійснювалася апробація дисертаційного дослідження, характер наукових публікацій, у яких відображено окремі положення й результати наукового пошуку, повною мірою відображають усі аспекти вивчення проблеми соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції.

З огляду на це, можна стверджувати, що кількість і якість опублікованих Л.В.Школяр наукових праць є достатньою, дисертація пройшла належну апробацію і є самостійною науковою працею.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Зазначимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації Л.В.Школяр є ідентичними. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він цілком відповідає вимогам, що визначаються МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Л.В.Школяр дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження

Як усяка наукова праця, присвячена дослідженню маловивчених і водночас актуальних педагогічних феноменів, дисертація Л.В.Школяр містить і певні дискусійні положення, а відтак хотілося б уточнити й конкретизувати бачення автора щодо деяких із них:

1. Враховуючи заявлену у змісті назву розділу 1 «**Концептуальні й організаційні засади соціально-педагогічної роботи з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції**», варто було б подати окремий параграф щодо концепції соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими організаціями загалом (безвідносно до конкретного французького досвіду) – як невід'ємного компонента роботи соціального педагога і соціального працівника, а також висвітлити специфіку дитячої громадської організації як агента соціалізації особистості.

2. У вступі до дисертації (с.9) дослідницею подано основні методи дослідження, що використовувалися у процесі наукового пошуку. Зважаючи на міждисциплінарний характер роботи (соціально-педагогічної і порівняльно-педагогічної одночасно), вважаю необхідним зазначити специфічні порівняльно-педагогічні методи, які необхідно було застосувати (і вони частково реалізовані дисертанткою) – аналіз статистичних даних,

якісна інтерпретація окремих фактів і подій, конструктивно-генетичний метод та ін.

3. У розділі 3 дисертантка подає загалом виважений порівняльний аналіз соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції і в Україні. Проте з тексту дисертації не зрозуміло, на основі яких критеріїв і рівнів здійснювалося таке порівняння. На мою думку, найбільш коректно було б скористатися порівнянням на рівні об'єкта соціально-педагогічної діяльності, на рівні суб'єкта цієї діяльності, а також на рівні змісту, форм і методів соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями.

4. У п.3.3 дисертації подано кількарівневі рекомендації щодо використання кращого досвіду соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції для використання у вітчизняній соціально-педагогічній роботі. Проте з тексту цих рекомендацій почасти не зрозуміло, кому вони призначаються; особливо це стосується рекомендацій на загальнодержавному рівні (с.180-182). Частина заявлених рекомендацій мають децю декларативний або риторичний характер (наприклад, «мобілізувати ресурси громади на підтримку дитячих громадських об'єднань», с.183, рекомендації на рівні громади).

5. В додатках до дисертації (с.231-269) подано значний статистичний матеріал щодо соціально-педагогічної діяльності з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції і в Україні. При цьому авторка значну увагу приділила сайтам дитячих громадських об'єднань у Франції. Варто було б, на мою думку, у тексті дисертації здійснити аналіз цих сайтів із застосуванням адекватних дослідницьких методик (насамперед, контент-аналізу). Крім того, в додатках подано численні скріншоти означених сайтів лише з коротким поясненням українською мовою. Повне представлення поданого в додатках матеріалу державною мовою, на мою думку, значно збагатило би вітчизняних науковців необхідним порівняльно-педагогічним матеріалом.

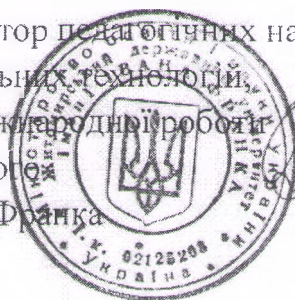
Загальний висновок

Попри висловлені зауваження, що мають дискусійний чи рекомендаційний характер, загалом подана до захисту докторська дисертація Лілії Володимирівни Школяр «Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції» є актуальним, самостійним, завершеним і достатньо апробованим дослідженням, результати якого мають практичне значення для розвитку вітчизняної педагогічної науки і практики. Сформульовані у дослідженні висновки можуть бути корисними для підготовки наукових праць з порівняльної педагогіки, філософії й соціології

освіти, соціальної педагогіки, у практиці організації соціально-педагогічної діяльності в громаді.

Аналіз дисертаційного дослідження засвідчує його цілісність, самостійність, завершеність, належну наукову новизну і практичну значущість, повну відповідність паспорту спеціальності. Дисертація і автореферат загалом відповідають вимогам до оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій (п. 9, 11, 12, 13, 14 Постанови КМУ № 567 від 24.07.2013 р. «Про порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»). Це дозволяє рекомендувати спеціалізованій вченій раді Інституту проблем виховання НАПН України присвоїти Лілії Володимирівні Школяр науковий ступінь кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент – доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальних технологій,
проректор з наукової і міжнародної роботи
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Н.А.Сейко